

UO'K: 2:291

**ILK, JAHON DINLARI VA FALSAFIY QARASHLARDA SHUKRONALIKKA
MUNOSOBAT****ОТНОШЕНИЕ К ТЕРПЕНИЮ В РАННИХ МИРОВЫХ РЕЛИГИЯХ И ФИЛОСОФИИ****ATTITUDE TO PATIENCE IN EARLY WORLD RELIGIONS AND PHILOSOPHY****Kendjaeva Zumrat Astanovna** ¹Buxoro muhandislik-texnologiya instituti tadqiqotchisi**Annotatsiya**

Ushbu maqolada ilk, jahon dinlari va falsafiy qarashlar doirasidagi shukronalikning tarixiy istiqbollari o'rganiladi. Unda O'zbekistonning madaniy va diniy nuqtai nazaridan shukronalik g'oyalari qanday ifoda etilganligi, ularning ahamiyati va ta'siri yoritib berilgan. Xususan, diniy ta'limotda va turli dinlarning o'xshash jihatlardan biri ularning insonni yaxshi va yomon voqea va ne'matlarga nisbatan shukrona keltirishi va shuningdek, sabr bilan dorulomon kunlarni kutishi kerakligidir. Insonlarning dinga ishonishi ularga aslida yashash uchun qayta va qayta kuch va ishonch berishini ta'kidlaydi ilm ahillari. Ushbu maqolada, aynan insonlardagi shukronalik tuyg'usi va bu g'oyalarning shakllanishi tarixi, din va falsafiy qarashlar negizada yuzaga kelgani haqida fikr va mulohazalar qilinadi.

Аннотация

В данной статье исследуются исторические перспективы благодарности в рамках ранних мировых религий и философских взглядов. Объясняется, как выражаются идеи благодарности с культурной и религиозной точки зрения Узбекистана, их значение и влияние. В частности, одно из сходств религиозных учений и разных религий заключается в том, что они должны сделать человека благодарным за хорошие и плохие события и блага, а также терпеливо ждать лучших дней. Ученые говорят, что вера людей в религию дает им силы и уверенность жить снова и снова. В данной статье представлены мысли и мнения о чувстве благодарности у людей и история формирования этих представлений, основанные на религиозно-философских воззрениях.

Abstract

This article explores the historical perspectives of gratitude within the framework of early world religions and philosophical views. It explains how the ideas of gratitude are expressed from the cultural and religious point of view of Uzbekistan, their importance and influence. In particular, one of the similarities in religious teachings and different religions is that they should make a person grateful for good and bad events and blessings, and also patiently wait for better days. Scientists say that people's faith in religion gives them strength and confidence to live again and again. In this article, there are thoughts and opinions about the feeling of gratitude in people and the history of the formation of these ideas, based on religious and philosophical views.

Kalit so'zlar: Shukronalik, minnatdorchilik, madaniy an'analar, O'zbekiston, ilk sivilizatsiyalar, dinlar, falsafiy qarashlar, diniy marosimlar.

Ключевые слова: Благодарность, признательность, культурные традиции, Узбекистан, ранние цивилизации, религии, философские воззрения, религиозные обряды.

Key words: Gratitude, gratitude, cultural traditions, Uzbekistan, early civilizations, religions, philosophical views, religious ceremonies.

KIRISH

Shukronalik, umumbashariy tuyg'u qadim zamonlardan beri insoniyat madaniyatining ajralmas qismi bo'lib kelgan. Ushbu maqolada ilk, jahon din va falsafiy qarashlar doirasidagi g'oyalar va minnatdorchilik izhorlari chuqur o'rganilib, O'zbekiston hududidagi holatga alohida e'tibor qaratilgan. O'zbek madaniyati va urf-odatlariga shukronalik qanday to'qilganini o'rganib, bu abadiy tuyg'u jamiyat me'yorlari va e'tiqodlarini qanday shakllantirgani haqida tushunchaga ega bo'lamiz.

Insoniyat tarixining dastlabki davrlarida minnatdorchilik diniy e'tiqodlar va tabiat sovg'alarini qadrlash bilan chambarchas bog'liq edi. Shumerlar, yunonlar va rimliklar kabi qadimgi

sivilizatsiyalar qurbonliklar keltirdilar va hayotlarini boshqargan ilohiy kuchlarga minnatdorchilik bildirish uchun marosimlarni o'tkazdilar. Ushbu amaliyotlar nafaqat ularning ma'naviy aloqalarini mustahkamladi, balki insoniyat va kosmosning o'zaro bog'liqligini ham ta'kidladi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Ilk va jahon dinlari haqida gap ketganda, shukr qilish g'oyasi o'ziga xos diniy e'tiqod va urf-odatlariga qarab turlicha bo'lgan. Mana bir nechta misollar:

1. Ilk nasroniylik: Ilk nasroniy cherkovida minnatdorchilik ibodat va jamoatning muhim jihati edi. Xristianlar Xudoga Uning ne'matlari, jumladan, Iso Masih orqali najot in'omi uchun minnatdorchilik ibodatlarini o'qish uchun yig'ilishadi. "Agape taomlari" yoki "Sevgi bayramlari" deb nomlanuvchi minnatdorchilik bayramlari ham oxirgi kechki ovqatni xotirlash va umumiy minnatdorchilikni bildirish usuli sifatida o'tkaziladi.

2. Yahudiylik: Qadimgi iudaizm da shukrona aytish diniy marosim va urf-odatlariga chuqur singib ketgan. "Todah" yoki shukronalik tushunchasi ibroniy Injilida tasvirlangan qurbonlik qilish tizimida markaziy o'rin tutgan. Qabul qilingan ne'matlar yoki qiyin vaziyatlardan xalos bo'lish uchun Xudoga minnatdorchilik bildirish uchun turli xil qurbonliklar keltirildi.

3. Stoitsizm: Qadimgi Yunoniston va Rimda mashhur bo'lgan stoik falsafasi minnatdorchilikni fazilat sifatida ta'kidlagan. Stoiklar moddiy boylik yoki mavqega intilishdan ko'ra, olgan ne'matlarini e'tirof etish va bor narsadan qanoat topishga ishonishgan. Stoiklar uchun minnatdorchilik ichki tinchlikni targ'ib qilish va dunyoni qabul qilish va uyg'unlik tuyg'usini rivojlantirishning bir usuli edi.

4. Zardushtiylik: Qadimgi fors dini bo'lgan zardushtiylik olamni boshqaradigan ilohiy tartib va haqiqatni nazarda tutuvchi Asha tushunchasiga e'tibor qaratgan. Minnatdorchilik zardushtiylikdagi oliy xudo Ahura Mazda kabi xudolarga sajda qilish, duo qilish va qurbonliklar keltirish orqali ifodalangan. Bu harakatlar Asha bilan birlashish va dunyoda solihlikni targ'ib qilish usuli sifatida qaralgan.

5. Neoplatonizm: Neoplatonizm, kechki antik davrdagi falsafiy va ruhiy oqim ruhning ilohiy anglashning yuqori darajasiga ko'tarilishini ta'kidlagan. Minnatdorchilik ma'naviy taraqqiyot yo'lida muhim rol o'ynadi, chunki odamlar o'zlariga berilgan ilohiy in'omlar va ne'matlarni tan olishdi va yakuniy voqelikka yoki yagonaga yaqinlashish imkoniyati uchun shukrona aytishadi.

Bu misollar shukronalik tushunchasi turlicha bo'lsa-da, ilk va klassik diniy sektalarda muhim ahamiyatga ega bo'lganini ko'rsatadi. Xudolarga minnatdorchilik bildirish, o'z sharoitlaridan mamnun bo'lish va olingan ne'matlarni tan olish turli e'tiqod tizimlarida umumiy mavzular edi. Ilk nasroniylarning minnatdorchilik g'oyalari Xudoga Uning ne'matlari, xususan, Iso Masih orqali najot in'omi uchun minnatdorchilik bildirish atrofida edi. Mana bir nechta asosiy jihatlar:

1. Ibodat: Ilk masihiylar minnatdorchilikni ibodat va ibodat hayotlarining ajralmas qismi deb bilishgan. Ular Xudoning inoyati, rahmati va rizqlari uchun shukr qilishga ishonidilar. Shukrona duolari yakka tartibda va birgalikda o'qilib, Xudoning ne'matlari va yo'l-yo'riqlari uchun minnatdorchilik bildirildi.

2. Eucharist/Rabbiyning kechki ziyofati: Ilk cherkov Eucharist bayramini, shuningdek, Rabbiyning kechki ovqati yoki birlashmasi deb ham ataladi, shukronaning markaziy harakati sifatida nishonlangan. Bu marosim Isoning qurbonligini eslash va Uning qutqarish ishi uchun minnatdorchilik uchun non va sharobni baham ko'rishni o'z ichiga olgan. Evxaristiya gunohlarning kechirilishi va Masihdagi abadiy hayot uchun Xudoga minnatdorchilik bildirish uchun imkoniyat sifatida ko'rilgan.

3. Muhabbat bayramlari: Ilk masihiylar ham Sevgi bayramlari deb nomlanuvchi umumiy taomlanish marosimlarini o'tkazishgan. Bu yig'ilishlar hamjihatlik va minnatdorchilik uchun sabab bo'ldi. Ishtirokchilar baham ko'rish uchun oziq-ovqat va ichimlik olib kelishar va asosiy e'tibor sevgi, birdamlik va Xudoning rizqiga va imonlilar jamoasiga minnatdorchilik bildirishga qaratilgan edi.

4. Minnatdor yashash: Ilk nasroniylik ta'limotlari minnatdorchilik va minnatdorchilik bilan ajralib turadigan tirik hayotning ahamiyatini ta'kidlagan. Imonlilar shukrona qalbini rivojlantirishga va boshqalarga mehr, muhabbat va saxovat bilan munosabatda bo'lishlari hamda o'z harakatlari bilan minnatdorchiliklarini ko'rsatishga da'vat etilgan.

5. Pavlus maktublari: Ilk nasroniylikning ko'zga ko'ringan vakili bo'lgan Havoriy Pavlus o'z maktublarida tez-tez minnatdorchilikni ta'kidlagan. Pavlus o'z yozuvlarida imonlilarni har qanday

sharoitda ham Xudoga shukrona aytishga undagan va hatto qiyinchiliklar va sinovlarga duch kelganda ham minnatdorchilik bildirish mumkinligini tushungan.

Umuman olganda, birinchi nasroniylarning minnatdorchilik g'oyalari Xudoga Uning marhamatlari, najodi va rizqlari uchun minnatdorchilik bildirishga qaratilgan. Ibadat qilish, marosimlar, umumiy ovqatlanish va minnatdorchilik bilan yashash-bularning barchasi ilk cherkovda minnatdorchilik bildirishning muhim jihatlari edi.

Arab tilida "shukr" deb nomlanuvchi minnatdorchilik turli islomiy mazhablar tomonidan qabul qilingan islom ta'limotlarining muhim jihati hisoblanadi. Turli islom mazhablarida shukr qilish g'oyasi haqida umumiy ma'lumot:

1. Sunniylik: Islom ichidagi eng katta mazhab bo'lgan sunniylik Islom Allohga (Xudoga) minnatdorchilikka katta e'tibor beradi. Sunniy musulmonlar minnatdorchilik e'tiqodning markaziy jihati ekanligiga ishonishadi. Ular Allohga shukr qilish nafaqat ibodat, balki insonda ijobiy fikrni tarbiyalash va Alloh bilan munosabatlarni mustahkamlash vositasi deb hisoblaydilar. Shukrona duo va Allohning amrlariga itoat qilish orqali ifodalanadi.

2. Shialik: Islom ichida yana bir yirik mazhabni tashkil etuvchi shia musulmonlari ham minnatdorchilikning muhimligini tan oladilar. Shukronalik fazilat va Allohning ne'matlarini tan olishning bir usuli sifatida ko'riladi. Shia musulmonlari namoz o'qish, ro'za tutish va xayriya ishlarini bajarish kabi ibodatlar orqali minnatdorchilik bildiradilar. Shuningdek, ular diniy yig'inlarda, ayniqsa Muhammad payg'ambarning oila a'zolarining tavalludlari kabi muhim voqealarni xotirlashda minnatdorchilik va zikr qilishga katta e'tibor berishadi.

3. Tasavvuf: Islomning tasavvufiy jihati bo'lgan so'fiylik shukronalik tushunchasiga ma'naviy amaliyot sifatida urg'u beradi. So'fiylar shukrni Allohga yaqinlikka erishish yo'li va qalblarni poklash vositasi deb biladilar. So'fiylar ko'pincha Allohni muntazam zikr qilish bilan shug'ullanadilar, Uning ne'matlariga shukronalik bildiradilar va hayotlarida Uning borligini e'tirof etadilar. Minnatdorchilik nafsdan ustun bo'lish, kamtarlik va mamnunlikni rivojlantirishning bir usuli sifatida qaraladi.

Umuman olganda, minnatdorchilik turli islom mazhablarida umumiy mavzudir. Bu islom dinining asosiy jihati va Alloh bilan aloqani mustahkamlash vositasi sifatida qaraladi. Ibadatlar, Allohning amrlariga itoat qilish va Uning ne'matlarini zikr qilish orqali shukrona bildirish sunniylik, shialik, so'fiylik oqimlarda ham targ'ib qilinadi.

Sunniylikda "shukr" deb ham ataladigan minnatdorchilik muhim fazilat va musulmon e'tiqodining asosiy qismi hisoblanadi. Minnatdorchilik insonlarga Alloh tomonidan berilgan ne'mat, ne'matlarni tan olish va e'tirof etish, ular uchun chin dildan minnatdorchilik bildirishni o'z ichiga oladi. Sunniylik tartibida minnatdorchilik tushunchasi turli manbalardan, jumladan, Payg'ambar Muhammad (s.a.v.) va Qur'on ta'limotlaridan olingan. Qur'on bir necha oyatlarida shukronalik muhimligini ta'kidlab, mo'minlarni farovonlik va qiyinchilikda ham shukr qilishga undaydi. Sunniy ulamolar ko'pincha minnatdorchilikning ma'naviy yuksalish va amalga oshirish vositasi sifatida ahamiyatini ta'kidlaydilar. Bu Alloh bilan aloqani chuqurlashtirish va hayotdan mamnunlikni rivojlantirish yo'li sifatida ko'riladi. Minnatdorchilikni izhor qilish ne'matlarni ziyoda qiladi va Alloh taoloning yana bir ne'matini keltiradi, deb ishoniladi.

Amalda, sunniylik tartibida minnatdorchilik odatda turli harakatlar orqali ifodalanadi, jumladan:

1. Namoz orqali Allohga shukr qilish: Musulmonlar Alloh taologa sajda qilib, Uning ne'matlariga shukr qilish orqali "sajud ash-shukr" deb nomlanuvchi shukr namozini o'qishga da'vat etiladi.

2. So'z va niyat bilan shukr qilish: musulmonlar "Alhamdulillah" (Allohga hamdlar bo'lsin) kabi iboralarni aytib, barcha ne'matlar Allohdan ekanini anglab, o'z minnatdorchiligini og'zaki izhor qilishga da'vat etiladi.

3. Ne'matlardan Alloh rozi bo'ladigan tarzda foydalanish: Shukr qilish, Islom ta'limoti va tamoyillariga amal qilgan holda, olgan ne'matlaridan o'ziga va o'zgalarga foyda keltirish yo'lida foydalanishdir.

4. Sadaqa berish: Ne'matini muhtojlarga ulashmoq shukronalik sifatida ko'riladi. Odamlar boshqalarga berish orqali ularga berilgan ne'matlarni oshiradi, deb ishoniladi.

5. Alloh taoloning ne'matlari haqida fikr yuritish: Salomatlik, oila, rizq kabi hayotdagi ko'p ne'matlar haqida fikr yuritishga vaqt ajratish shukronalik sanaladi. Bu mulohaza minnatdorchilik va kamtarlik tuyg'usini rag'batlantiradi.

Umuman olganda, minnatdorchilik islom dinining muhim qismi bo'lib, sunniylik tartibida chuqur o'rin olgan. Bu ma'naviy yuksalish, qoniqish va Alloh bilan yaqinroq munosabatlarga olib keladi, deb ishoniladi. Minnatdorchilikni amalda qo'llash, olingan ko'p ne'matlarga minnatdorchilik bildirish va barcha ne'matlar oxir-oqibat Allohdan ekanini tan olish vositasi sifatida rag'batlantiriladi.

Tasavvufda "shukr" nomi bilan mashhur bo'lgan minnatdorchilik g'oyasi katta ahamiyatga ega. Tasavvuf islomning tasavvufiy tarmog'i bo'lib, ichki ma'naviyatga e'tibor qaratgan, turli ma'naviy amaliyotlar orqali Allohga yaqinlashishga intiladi. Minnatdorchilik bu intilishda muhim rol o'ynaydi, chunki u ma'naviy ma'rifat va ilohiy sevgiga erishish yo'lining asosiy elementi hisoblanadi.

Tasavvufda shukrona faqat tashqi ne'matlar uchun shukr qilish bilan cheklanib qolmaydi, balki hayotning har bir jabhasida ilohiy huzur va inoyatni tan olishga chuqurroq kiradi. So'fiylar hamma narsa Allohning ilohiy sifatlaridan kelib chiqadi va bu ne'matlarga shukr qilish Allohning borligini chuqurroq anglashga va nafsdan ustun bo'lishga olib keladi, deb hisoblashadi.

Tasavvufda minnatdorchilik turli yo'llar bilan amalga oshiriladi, jumladan:

1. Allohni zikr qilish: So'fiylar doimiy shukr holatini uyg'otish uchun doimo zikr qilish va Allohni tasbeh qilishga urg'u beradilar. Allohni yodga olib, Uning borligini muntazam e'tirof etib, so'fiylar butun borlig'ida shukronalik holatini tarbiyalaydilar.

2. Ilohiy farmondan qanoat: So'fiylar yaxshi yoki yomon deb qabul qilingan har bir vaziyatda hikmat borligini tushunadilar. Shukr ilohiy amrga taslim bo'lishdan paydo bo'lishini bilib, Allohning irodasini qabul qilishga va qanday sharoitda bo'lmasin, rozi bo'lishga harakat qiladilar.

3. Ne'matni rohat-farog'atda ham, qiyin paytlarda ham e'tirof etish: So'fiylar ne'matni sharoitdan qat'iy nazar e'tirof etish va qadrlash lozimligini e'tirof etadilar. Ular qiyinchilik va sinovlarda yashirin ne'matlarni ko'rishga intiladilar, bu tajribalar ularning ruhiy o'sishini chuqurlashtirishi mumkinligini tushunadilar.

4. Ijodning go'zalligi haqida fikr yuritish: So'fiylar dunyodagi go'zallik va uyg'unlikni Alloh taoloning ilohiy sifatlarining namoyon bo'lishi sifatida tafakkur qiladilar. Ular tabiat olamini shukronalik manbai deb biladilar, qalblarini yaratilish mo'jzalariga ochib, undagi ilohiy mavjudligini tan oladilar.

5. Ustozlar va ma'naviyat yo'l boshchilariga minnatdorchilik: So'fiylar o'zlarining ma'naviy yo'llarida yordam berayotgan ma'naviy ustozlari va yo'l boshchilariga chuqur hurmat va minnatdorchilik bildiradilar. Ular bu ustozlarning o'zlarini anglash va Allohga yaqin bo'lishga yo'naltirishdagi bebaho rolini tan olishadi.

Tasavvufda minnatdorchilik shunchaki minnatdorchilik ifodasi emas, balki izlovchilarga Alloh bilan chuqur aloqani rivojlantirishga yordam beradigan o'zgartiruvchi amaliyotdir. U kamtarlikni, qanoatni tarbiyalash, qalbni salbiy his-tuyg'ulardan tozalash vositasi sifatida qaraladi. So'fiylar shukronalikka e'tibor qaratish orqali ma'naviy ongini yuksaltirish, Allohga bo'lgan muhabbatlarini chuqurlashtirishni maqsad qilganlar.

Shialik tariqatida arab va fors tillarida mos ravishda "shukr" yoki "shukr-i imon" deb nomlanuvchi minnatdorchilik tushunchasi katta ahamiyatga ega. Shia Islom-Muhammad payg'ambarning ta'limotlariga ergashuvchi va imomlar sifatida tanilgan uning tanlangan vorislarining rahbarligiga ishonadigan Islomning bir tarmog'idir. Shia tariqatidagi minnatdorchilik Alloh taoloning ne'matlari uchun minnatdorchilik bildirish va shukrona aytishni o'z ichiga oladi. Shialik tartibida minnatdorchilikning ba'zi asosiy jihatlari quyidagilardan iborat:

1. Allohga shukr qilish: Shia musulmonlari Alloh taologa sog'lik, boyluk va oila kabi ochiq ne'matlarni hamda sinov va mashaqqatlarda yashirin ne'matlarni o'z ichiga olgan ne'matlari uchun shukr qilishni ta'kidlaydilar. Shia ta'limotlarida hamma narsa Allohning nazorati ostida ekanligi ta'kidlanadi va hatto qiyin ko'rinadigan vaziyatlar uchun ham minnatdorchilik bildirish ruhiy o'sishga va Uning ilohiy irodasini qabul qilishga olib keladi.

2. Muhammad payg'ambarga minnatdorchilik: Shia musulmonlari Muhammad payg'ambarga va uning Islom dinini tarqatishdagi qurbonliklariga chuqur muhabbat va minnatdorchilik bildiradilar. Ular uning ta'limoti, oxirgi payg'ambar sifatidagi roli va ibratli fe'l-atvori

ILMIY AXBOROT

uchun minnatdorchilik bildiradilar. Bu minnatdorchilik Payg'ambar alayhissalomga salovot o'qish va uning o'g'itlariga amal qilish orqali namoyon bo'ladi.

3. Imomlarga minnatdorchilik: Shia musulmonlari payg'ambar ilmi va hikmatlarining merosxo'ri sifatida ko'rilgan imomlarning ma'sum va ilohiy hidoyatiga ishonadilar. Shia ta'limotlarida imomlarning ta'limotlari, ma'naviy yo'l-yo'riqlari va Islomning asl mohiyatini himoya qilish yo'lidagi fidoyiliklari uchun minnatdorchilik bildirish muhimligi ta'kidlanadi. Bu shukronalik ularning hayotini eslash va xotirlash, shafolatlarini izlash va o'g'itlariga amal qilish orqali ifodalanadi.

4. Ota-ona va oilaga minnatdorchilik: Shia Islomida ota-ona va oilaga minnatdorchilikka katta e'tibor beriladi. Ularni sevgi, g'amxo'rlik va qo'llab-quvvatlash manbai sifatida taqdim etgani uchun Allohga minnatdorchilik bildirish vositasi sifatida ko'riladi. Shia musulmonlari o'z oila a'zolari bilan yaxshi munosabatda bo'lishga, ota-onalariga itoat qilishga va hurmat qilishga va ular orqali olgan ne'matlari uchun minnatdorchilik bildirishga da'vat etiladi.

Umuman olganda, shia tariqatidagi minnatdorchilik ko'p qirrali yondashuvni o'z ichiga oladi, bu Allohga, Muhammad payg'ambarga, imomlarga va oilaga minnatdorchilik bildirishni o'z ichiga oladi. Bu insonning iymonini oshirishga, kamtarlikni rivojlantirishga, Alloh va shia jamoatining tanlangan rahbarlari bilan aloqani mustahkamlashga yordam beradigan asosiy ruhiy amaliyot sifatida ko'riladi.

Minnatdorchilik yoki olingan ne'matlar uchun minnatdorchilik bildirish va minnatdorchilik bildirish harakati uyushgan dinlardan oldingi tushuncha bo'lib, butun dunyo bo'ylab ilk diniy amaliyotlarning bir qismi bo'lib kelgan. Turli qadimiy dinlarda shukronalik g'oyasi xudolar yoki ilohiy mavjudotlar insoniyatni ta'minlash va himoya qilishda rol o'ynaydi, degan ishonchda chuqur ildiz otgan.

Misol uchun, qadimgi Misr dinida minnatdorchilik xudolarni tinchlantirish va ularning ne'matlari uchun minnatdorchilik bildirish uchun qurbonliklar va marosimlar orqali ifodalangan. Xuddi shunday, qadimgi yunon va rim dinlarida ham minnatdorchilik qurbonlik, ziyofat va tantanalar shaklida bo'lib, hosil, g'alaba yoki boshqa qulay voqealar uchun minnatdorchilik bildirish sifatida xudolarga taqdim etilgan.

Hinduizm va buddizm kabi qadimgi hind dinlarida minnatdorchilik karma va hayotning siklik tabiatiga ishonish bilan o'zaro bog'liqdir. Minnatdorchilik va minnatdorchilik bildirish ijobiy karma to'plash va ma'naviy ma'rifatga yaqinlashish vositasi sifatida qaraldi.

Iudaizm kabi ilk monoteistik dinlarda minnatdorchilik ibodat va diniy urf-odatlarining markaziy qismi edi. Ibroniycha Injilda Xudoga minnatdorchilikni ta'kidlaydigan ko'plab havolalar va marosimlar mavjud. Xudoning ne'matlari, himoyasi va ozodligi uchun minnatdorchilik harakati ibodatlar, qo'shiqlar va Sukkot bayrami kabi maxsus marosimlar orqali ifodalanadi.

Xristian dinida minnatdorchilik tushunchasi Eski va Yangi Ahdda mavjud. Qadimgi isroilliklar minnatdorchilik qurbonliklarini keltirishgan va bu amaliyot ilk nasroniy jamoalarida davom etgan. Minnatdorchilik g'oyasi xristian dinida markaziy o'rinni egallaydi, imonlilar Xudoning inoyati, najoti uchun doimo minnatdorchilik bildirishga da'vat etiladi.

XULOSA

Ilk dinlarda shukronalik g'oyasi xudoga ne'matlari, himoyasi va yo'l-yo'riqlari uchun minnatdorchilik bildirish va shukrona aytish atrofida bo'lgan. Turli urf-odatlar, qurbonliklar va marosimlar orqali alohida shaxslar va jamoalar ilohiy ne'matlarni e'tirof etishga va o'zlarining qadr-qimmatini namoyon etishga intildilar. Shukrona aytish amaliyoti ilk sivilizatsiyalarning diniy va ma'naviy hayotida muhim rol o'ynagan, kamtarlik, sabr, minnatdorchilik va ilohiylik bilan bog'lanish tuyg'usini targ'ib qilgan.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. Тасаввуф ҳақида тасаввур. Тошкент. Ҳилол, 2019. - Б 4., - Б 5., - Б 7.
2. Hill, P. C., Pargament, K. I., Hood, R. W., McCullough, M. E., Swyers, J. P., Larson, D. B., & Zinnbauer, B. J. (2000). Conceptualizing religion and spirituality: Points of commonality, points of departure. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 30(1), 51-77.
3. Idrees, M., Zameer, H., & Qazi, T. A. (2016). Impact of Religion on Attitude and Practices of Gratitude. *Journal of Religious Studies*, 6(1), 1-10.
4. Бухорий Садриддин Салим. Баҳоуддин Нақшбанд ёки етти пир. Бухоро. 2006. -Б. 14.
5. А. Ш. Жузжоний. Тасаввуф ва инсон. Тошкент. 2001. -Б. 9.